

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ս. ՆՆՆԻԿԵԱՆ ՏՄԵՆ ԱՌԹԻ

Աստուածապաշտութիւնը կրօնական այն զգացումն է որ բարեպաշտական պարտականութիւններու հետ դրեթէ կը նոյնանայ հաւատացեալին մէջ, ու կուտայ անոր յայտնի դնացք մը՝ իր Աստուծոյն հաւասար պաշտելու ինչ որ բարի է միանգամայն և աստուածային։ Այդպիսի պաշտամունքի առարկան կ'ըլլայ ինքնին՝ Աստուծոյ և մարդոց սէրն ընդհանրապէս. և ս'րեւ օտարոտի նկատում՝ չի՛ հաշտուիր այդ մարդուր և անշահախնդիր ողջմտութեան հետ։ Ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը ո՛չ անհաւատութիւն մըն է և ո՛չ ալ սակարկութիւն մը՝ անձնական արժանիքներ ստեղծելու համար հոն ուր կը պակսին անոնք. այլ է՝ այն՝ ինչ որ աւանդական կամ տափակ կանոնադրութեանէ մը անդին կ'անցնի ու կը ներշնչէ մարդուն հետեւիլ հոգեկան այն խորհրդաւոր բերումներուն՝ որոնք, առանց զինքը զրկելու երկրաւոր կեանքի մը իրական պահանջումներէն, մօտ կը տանին Աստուծոյ պաշտամունքին, և այդ է անշուշտ որոշ հայեցողութիւնը Պօղոս Առաքեալին՝ երբ «մեծ շահավաճառ» կը կոչէ Աստուածապաշտութիւնը և կը համարի զայն «օգտակար ամէն բանի» (Ա. Տիմ. 2. 6, Դ. 7.)։

Պէտք է ընդունիլ սակայն՝ որ քրիստոնէական հրահանգներով, բարի գործերով, անկեղծ համոզումներով շինուած աստուածապաշտութիւնը բովանդակութիւնը չէ՛ նոյնին, այլ հարկ է ունենալ աւելի բան մը՝ որ բուն խորհուրդն է աստուածապաշտութեան։ Առաքեալը իր միենոյն թուղթին մէջ՝ զոր վերը յիշատակեցինք՝ նոր յայտնութիւն մըն ալ կուտայ մեզի, հասարակօրէն իմացուած աստուածապաշտութիւնը վերածելով իր բարձրագոյն իմաստին, և հրաւիրելով զմեզ որ զիտնանք ըմբռնել անոր խորհուրդը կամ խորութիւնը։

Արդ՝ եթէ հաւատացեալ մը հարցընէր մեզի՝ թէ ո՞րն է աստուածապաշտութեան խորհուրդը, պիտի յանձնարարէինք իրեն՝ կարգալ Ս. Դիւքին սա համարը (Ա. Տիմ. Ա. 6.)։

«Ան որ մարմնով երեւեցաւ
Արդարացաւ հոգիով .
Զինքն հրեցակները տեսան ,
Քարոզուեցաւ ազգերուն .
Աւթաւն իրեն հաւատաց .
Ու վերացաւ փառներով » .

Այս տողերուն մէջ՝ որ ըստ յոյն բնագրին ևս երգի մը յօրինուածքն ունին՝ հաւատացեալը պիտի գտնէ աստուածապաշտութեան խորհուրդին խտացումը, որ խտացումն է միանգամայն Յիսուսի պատմական ևս փրկագործական կեանքին։ Կրնանք դիտել տալ հոս՝ որ Խաչի անարդանքն ու մահուան արհաւիրքը տեղ չունին այդ ստիքերոնին մէջ, որպէս թէ երգիչը ուղած ըլլար ըսել մեզի. Յանոն Աստուծոյ, զուարթ ու հոգեզմայլ ներշնչումը գերազոյն պէտք մըն է բարեպաշտ քրիստոնէին համար, վասնզի աստուածապաշտութեան

խորհուրդն է որ թեևաւոր վերելքով մը կը տանի կը հանէ զինքը երկրէն գէ-
պի երկինք, հանդիսատես ընելով «մարմնով» երեցող աստուծոյ մը զօրու-
թեանը՝ որ յաւիտենական փառքերու մէջ կը ծրարուի :

Թեքեա ըստի սակայն . ինչո՞ւ ուրեմն Առաքեալը շատ անգամներով ու
մեծ խանդավառութեամբ կը խօսի իր Խաչի ձառը : Յայտնի է պատճառը .
ան իր պաշտած Յիսուսին իրական զոյութիւնն ու կեանքի զոհաբերումը կ'ու-
զէր հաստատել՝ երկրագոյնային վրայ . միւս կողմէն հրեայ և հեթանոս միաքե-
րէ փարատելու համար Խաչի անողոք դայթակղութիւնը ստէպ կը դառնար այդ-
հարցին . մինչդեռ ճշմարիտ աստուածպաշտութեան ոգին՝ Յիսուսի երեւումն
ու փառաւորումը միայն պիտի սիրէր հռչակել ցնծութեամբ, մոռացոնքի տա-
լով պահ մը անոր մարմնաւոր կեանքին արիւնոտ վախճանը՝ որ չէր կրնար
չյիջեցնել անիրաւ մարդերու ոճիրն ու դատապարտութիւնը : Քրիստոնէութեան
խորագգածութեան դրոշմը չի՝ կրեր արգեօք վերը մէջ բերուած նուազաւոր
պատառիկը, իսկատիպ գեղօնը՝ նուիրուած մեր կրօնքի յաղթանակին . անոր
մէջ ազգեր կը քարոզուին և աշխարհ կը հաւատայ Յիսուսի . բայց չարիքն ու
չարերը չեն յիշուիր, ու մարդասպաններու եղեռնը ստուերած մը չի բերեր
երանութեան այդ տեսիլքին : Այո՛, աստուածպաշտութեան խորհուրդին ա՛նկ է՝
չխառնել ուղղակի կամ անուղղակի տեսելութեան ու վրէժխնդրութեան զգա-
ցում մը անհաւատ հոգիներու գէ՛մ . և ոչ ալ դայթակղութեան խայթ մը մօ-
տեցնել հաւատաւոր միտքին՝ որ զգլխուած ոտք կ'ելլէ փառաբանելու իր Տի-
րոջ աստուածային պաշտօնն ու մեծութիւնը :

* * *

Հետեւելով մեր նշանակած համարի իւրաքանչիւր տողերուն, կ'ուզենք
քանի մը խօսք ուղղել մեր Հայ հաւատացեալ եղբայրներուն և քոյրերուն .

Ա. — «Որ երեւեցաւ մարմնով» . — Յիսուսի Ա. Ծննդեան օրուան առիթով՝
զոր քիչ օրէն պիտի տօնենք, անդրադառնանք մարդկային պատմութեան այն
գրուագիին՝ որ հիմն ու խարխիսն է աստուածպաշտութեան մեծ խորհուրդին :

Եկեղեցին՝ հին ու մարդարեական դուշակութիւններու համաձայն՝ կը դա-
ւանի մեր Փրկչին «մարմնով» երեւելու իրականութիւնը, զոր կարելի չէ՝ և
պիտի չըլլայ հերքել, ո՛րքան ալ յանդգնին ոմանք այլանդակօրէն ուրա-
նալ զայն :

Կա՛յ սակայն կարեւոր կէտ մը՝ զոր պէտք է լուսարանել : Հրէական պատ-
մութեան մէջ կրկնակ երեւոյթով կը ներկայանայ մեզի Մեսիական աղնկալու-
թիւնը : Սպասուած Փրկիչը, շատերու համար, օժտուած պիտի ըլլար երկրաւոր
իշխանութեան բոլոր հանդերձանքներով . ան պիտի թաղաւորէր քաղաքա-
կանօրէն յուսահատած հրէին ճակատագիրը վերականգնելու համար, որով և
Մովսիսական եկեղեցին տիեզերական փարալը պիտի ըլլար հեթանոս ազգե-
րուն : Միւս կողմէ, քիչերու համար թէև, Փրկչի մը երևումը պիտի չեղտուէր
անօրինակ հանգամանքով մը . ան պիտի կրնար աղատարար մը ըլլալ, ո՛չ թէ
անջատ կամ սեպհական դեանի մը՝ կամ Պաղեստինի հոգին վրայ կանգնելով
իւր գրօշը, այլ իրրեւ մարդ՝ ա՛յնպէս ինչպէս կը ծնի ո՛ր և է մահկանացու՝

եղեկելով երկրի վրայ ու մարդոց նեւ ասլելով՝ պիտի կատարէր իրեն յանձնուած փրկութեան բարոյական պաշտօնը։ Այս երկրորդ անկախութիւնն էր որ արդարացաւ մեր Տիրոջ մարմնաւորութեանն ու աւետարանած վարդապետութեան շնորհիւ, որով ընդհանուր եղբայրութեան մը բեղմնաւոր սկզբունքները քարոզուեցան «ընդ ծագս տիեզերաց», և երկնաւոր Հօր մը որդիներն ըլլալու ազատութիւնը շնորհուեցաւ ամենուն։ Արդ՝ ողջամիտ հաւատացեալ մը, որուն աչքին առջև փայլատակող ստուգութիւն մըն է այսօր Յիսուս Քրիստոսի կատարած փրկարար դերը, շատ պէտք չունի, կը կարծենք, մի առ մի վերլուծելու այս կամ այն մարդարէին ընդ ազատ գուշակութիւնները, գիտնալով թէ դարերու հեռաւորութենէն դիտուած մեծական պատկեր մը չի կրնար համեմատուիլ այն կենդանի պատկերին հետ՝ որ Յիսուսով նկարուեցաւ։ Եւ իրօք, Աւետարանն է որ կը լուսաւորէ այդ ամպամած մթնոթիւններն անցեալին, իր նորոգ ու պայծառ յայտնութեամբը, որուն առջև Եօային պիտի կրնար երկուանալ պահ մը, պիտի տատամէր թերեւ ծերունին Սիմէոն, եթէ կանոն չիակէր իր երջանիկ աչքերը, ինչպէս Յովհաննէս Մկրտիչ անգամ իր տկարացած համազումներուն տառապանքն ունեցաւ իր բանտին մէջ։

Ներուի մեզ հոս փակադիմ մը բանալ, յիշեցնելու համար՝ թէ մեծական անկախութիւններէն բոլորովին անկախ գետնին մը ընդարձակ տարածութեանը վրայ՝ հեթանոս աշխարհն ալ, իր կարգին, մարմնաւորուած աստուածներու դոյութեան հաւատաց և պաշտեց զանոնք, ինչպէս յայտնի է. և դուցէ տարակուսանքի մատնուած միտք մը այդ խառնակ պաշտամունքի նմանութիւնը կարծէ տեսնել Յիսուս Քրիստոսի մարմնաւորութեան մէջ։ Մենք այդ սխալ հայեցողութեան վրայ պէտք չունինք ծանրանալու, միայն թէ՛ հարց կուտանք անցողակի։ Մեր հեթանոս նախահայրերուն — և ուրիշ բազմաթիւ ազգերու — երկրպագած Արամադդին կամ Միհրի խանձարուրները աշխարհի ո՞ր անկիւնին մէջ քահուեցան. ո՞վ ծնաւ զանոնք միս ու ոսկրով. ո՞րն եղաւ անոնց գիրքն ու կեանքը, եթէ անոնցմէ մին «Երկինքն»ն էր և միւսը «Արեւ»ը, անոնց նման ուրիշ աստուածներ ալ լոկ անձնաւորութիւններն եղան բնական այս կամ այն երեւոյթներու կամ դօրութիւններու, և ո՛չ թէ տիրապէս ապրող ու չնչող հոգիներ, ինչո՞ւ ուրեմն հնար է նայնացնել զանոնք Տէր Յիսուսի հետ, որ Բեթղեհէմի մէջ ծնաւ ճիշդ մեզի նման, և իր նմաններուն նուիրեց իր անձը, կերպարանակից ընելու համար զանոնք իր փառաւորեալ մարմին։ Զգուշանալը չփութելէ քրիստոնէական կրօնին իրականութիւնը հեթանոսական իմացութիւններու և երեւակայութեան հետ։

Յիսուսի «մարմնով» երեւելու պատմութիւնը՝ դոր Մատթէոս և Ղուկաս աւետարանիչները կ'աւանդեն մեզի՝ միեւնոյն տառացքը չունի։ Առաջինը՝ այրին կամ մաուրին վրայ կանգ առնող նորանշան աստղին տակ՝ որուն կը հետեին ընծայաբեր մողերը՝ վրդովեցուցիչ տեսարան մը կը պարզէ մեր աչքին, հաւատարմօրէն նկարագրելով «Հրէից Թագաւորին» ազգելիք խուճապը։ Երուսաղէմի քահանաները կը խլրտին նենդաւոր սպառազինութեամբ մը. Հերովդէս կը խռովի, կը դաւադրէ. մանուկներ կը կոտորուին. Հռաքելի լացին ձայնը կը լսուի Հռոմայէն. սարսափ, փախուստ կը յաջորդեն իրարու, Էմմաւոսէի կեանքը փրկելու համար, երկրորդը սակայն՝ ծիծղուն դաշտ մը կը բա-

նայ մեր առջև, ո՛չ թէ մէկ աստղի, այլ համակ աստեղազարդ երկինքին ներքև, ուսկից կը ծագի Աստուծոյ փառքը. հրեշտակ մը՝ յետոյ հրեշտակներ կ'երևին. անոնց երգը կը լսուի բարձրերէն. «մեծ ուրախութիւն» աւետող ձայները խաղաղութեան՝ հաճութեան կամ յոժար կամքի պատգամը կը հնչեցնեն երկրի ու մարդկութեան ականջին. հովիտներ իրենց հօտերուն պահպանութիւնը թողած՝ կը վազեն կուգան ողջունելու Փրկիչը կամ Օծեալ Տէրը, ու կ'օրհնեն զԱստուծո՛ւ. Ո՛չ մէկ զոռացող սպառնալիք նորածին Մանկան որբանին մօտ. Ննողական գորովանքով կը տարուի ան իր հօր տունը, ուր մարդարէութիւններ կը խօսուին, և յետոյ գառնալով Գալիլիա՝ կ'աճի, կը զօրանայ լի իմաստութեամբ. Այս երկրորդ ներկայացումը՝ ուր հաւանական վտանգի մը հնչեղնութեամբ չզգացուիր բնաւ՝ անուշ միմեղիւրտ մը շնչել կուտայ մեր հոգիներուն, և այդ հմայքով կը փոխադրէ զմեզ գէպի այն վայրը՝ ուր Աստուծապաշտութեան խորհուրդը բացատրող երգը պիտի թրթռար. Ի՞նչ ձեռով ալ տրուին մեզի Աւետարանական պատմութեան այդ նախընծայ գրուագները, մեր հաւատքն այն է որ՝ երկրի վրայ «մարմնով» երեցող Աստուծոյ Որդին փառքերով վերացաւ գէպի երկինք:

Դուք որ այս հաւատքն ունիք և կը պահէք զայն, եկէ՛ք ձեր երկիւղած էութեան խորերէն երգելու, Ս. Ննողեան Տօնին առթիւ, Հայ Քերթողին Օրհնութեան սա սրտառուչ հրաւերը.

«Խորհուրդ մեծ . . .

Որդիք մարդկան, օրհնեցէ՛ք, զի վաւրն մեր մարմնացաւ».

(Շարունակելի)

Ե. Ե. Դ.

ՅՈՎԷԱՆՆԵՍ ՊԱՍՅԱԼԵ

ՏՄԲԵԴՐԷ

Աւելի քան երեսն տարի կ' դուն զիս,
Ո՛վ մայր, աշխարհ քնիւր ցաւով, երկունքով.
Եւ իմին նոր ու փոքրիկ ճիւղս քեզի
Աւելի ցաւ կը պատճառէր քան քո ցաւդ:

Եւ յետոյ միշտ ցաւի միջեւ ու վախի,
Ո՛վ քաղցրիկ մայր, դուն զիս քեզով սրունցիւր.
Ու յետոյ երբոր ևս քո մարմնովի հագունեցայ,
Երբ ունեցայ արջիս մէջ քի՜րսէդ տնոյդ,

Մեծար. քնան տարի և. օ՛ր մը. արդին
Զո՛ւր կը խորհիմ ևս մայրենի այւրեւերն,
Ու քաղցր դիմին արդին իսկ ինձ կ'աղօթի.

Մայր, և ա՛յ լիւր գիտէր լոյսիդ, Բայց ցրտին
Գեղեցիկանին մէջ, երազիդ մէջ անշարժ,
Դուն կը գգուես այն սակնի զանգուրներս:

Թրգով. ՆԵՍՍՐ

